

„NECHAJTE MA BYŤ TAKOU, AKÁ SOM.“

Toto sú jediné filmové zábery Anny Frankovej.
Anna sa náhodou objavila v zábere počas svadby susedovej dcéry v roku 1941.

Príbeh Anny Frankovej

„Nechajte ma byť takou, aká som, a budem spokojná“, zapísala si do svojho denníka Anna Franková 11. apríla 1944. V tom čase sa v Amsterdame ukrývala už takmer dva roky. Zúrila druhá svetová vojna a Holandsko bolo už od mája 1940 okupované Nemeckom. Anna, jej sestra a rodičia sa pred nacistickým prenasledovaním ukryli do tzv. zadného traktu, nepoužívanej časti domu v obchodných priestoroch otcovej firmy.

V tajnom úkryte Anna snívala, ako sa po vojne stane spisovateľkou a novinárkou. O vojne a svete premýšľala často. 15. júla 1944 si do denníka napísala: *„Je veľmi ťažké obhájiť si svoje názory v dobe, ktorá ničí všetky ideály a predstavy, v dobe, keď sa ľudia prejavujú z tej najhoršej stránky.“*

Pre nacistov bola Anna Franková len Židovka. Nacistické rasové zákony presne vymedzovali, kto je Žid, a preto nemá právo na život. Nenávisť voči Židom vyústila do holokaustu: vyvraždeniu šiestich miliónov židovských mužov, žien a detí. Jednou z nich bola aj Anna Franková. Prvá časť tejto výstavy je o jej živote.

Naša doba je iná. Napriek obrovským rozdielom medzi minulosťou a prítomnosťou, diskriminácia a vylúčenie po druhej svetovej vojne nezmizli. O tom, ako takýmto problémom čelia mladí ľudia dnes, hovorí druhá časť výstavy.

1929 - 1933

Otto Frank a Edith Holländerová sa zosobášili 12. mája 1925.

Annelies Marie Franková

1

12. júna 1929 rodina Frankovcov oslavuje: Edith a Otto Frankovci sa tešia z narodenia ich druhej dcéry Anny (Annelies Marie). Nemecká židovská rodina Frankovcov býva na tichom predmestí Frankfurtu nad Mohanom (Nemecko). V ich susedstve býva veľa detí, s ktorými sa Anna a jej o tri roky staršia sestra Margot hrajú. Otto a Edith sú šťastní, hoci ich trápi ekonomická kríza v krajine.

Nemecko prehralo prvú svetovú vojnu (1914 – 1918). Na základe Versaillskej mierovej zmluvy stratilo územia a muselo platiť vysoké reparácie (náhrady vojnových škôd) víťazným krajinám. V októbri 1929 navyše vypukla svetová hospodárska kríza. Jej dopady pocítila aj Ottova banka. Situácia sa neustále zhoršuje. Mnoho Nemcov prišlo o prácu a medzi ľuďmi stúpa frustrácia. Niektoré politické strany z pocitov nespokojnosti a zatrpknutosti ťažia, najmä Národnosocialistická nemecká robotnícka strana (NSDAP).

Nezamestnaní stoja v rade pred úradom práce v Hannoveri. Vo februári 1932 je bez práce viac ako šesť miliónov Nemcov (20%).

Otto Frank s dcérami Margot a Annou, 1931.

Obetné baránky

2

Otto a Edith Frankovci sledujú politické dianie s obavami. Už v roku 1932 vidia v uliciach Frankfurtu členov SA (útočné jednotky NSDAP) pochodovať a spievať: „*Keď židovská krv tečie z noža...*“. NSDAP Židov nenávidí a robí z nich obetných baránkov. Židov diskriminujú a postupne zbavujú občianskych práv. Adolf Hitler, vodca strany, a jeho stúpenci obviňujú Židov zo všetkých problémov Nemecka, z vysokej nezamestnanosti, dokonca aj z prehry v prvej svetovej vojne. Podľa nacistov sa všetky problémy vyriešia tak, že Židia z Nemecka odídu.

Už v roku 1925 Hitler vydal knihu *Mein Kampf* (Môj boj), ktorá jasne propagovala antisemitizmus (nenávisť voči Židom). Avšak antisemitizmus nie je nový jav. Je prítomný po stáročia a to nielen v Nemecku. Hitler a nacisti navyše nechcú len znovu získať územia stratené po prvej svetovej vojne, ale aj nové územia vo východnej Európe. Kvôli hospodárskej kríze a antisemitizmu Otto a Edith zvažujú odchod z Nemecka. Kam však môžu ísť? Ako sa im podarí začať nový život v novej krajine?

Členovia SA (Sturmabteilung) pochodujú ulicami Berlína, 1932.

Anna, Edith a Margot Frankové, 10. marec 1933.

Odchod z Nemecka

3

Mnohí Nemci sú Hitlerovi a nacistickej strane oddaní a veria, že vyrieši všetky ich problémy. Vo voľbách v júli a v novembri 1932 sa NSDAP stáva najsilnejšou politickou stranou. 30. januára 1933 prezident Paul von Hindenburg vymenuje Adolfa Hitlera za kancelára na čele nemeckej vlády. Nemecko teraz ovláda nenávisť.

V ten deň, 30. januára, sú Otto s Edith na návšteve u známych. V rozhlase počujú o Hitlerovom vymenovaní za kancelára. Ich hostiteľ si nebezpečenstvo neuvedomuje. Vraví: „Uvidíme, čo ten muž dokáže!“ Otto nevie, čo na to povedať a Edith stuhne od strachu. O pár mesiacov odídu z Nemecka.

Hitler bol vymenovaný za kancelára a máva nadšenému davu v Berlíne, 30. január 1930.

1933 - 1938

Anna a Margot, október 1933.

Smer Holandsko

4

V lete 1933 odíde do Holandska ako prvý z rodiny Otto Frank. Švager Erich Elias mu v Amsterdame pomôže vybudovať firmu Opekta, ktorá obchoduje s prísadami do džemu. Edith zostáva s dcérami u svojej mamy v Aachene neďaleko holandských hraníc. Často cestuje do Amsterdamu a snaží sa nájsť pre rodinu vhodný byt alebo dom. Koncom roka 1933 napokon nájde byt na námestí Merwedeplein, v novej štvrti na juhu Amsterdamu. Margot príde do Holandska v decembri 1933, Anna vo februári 1934. Edith a Otto stále sledujú, čo sa deje v nacistickom Nemecku.

Nacisti s podporou širokej verejnosti rýchlo menia demokratickú Weimarskú republiku na diktatúru. Oponentov prenasledujú a väznia ich v koncentračných táboroch, kde mnohí zahynú. Od 14. júla 1934 je NSDAP jedinou politickou stranou, všetky ostatné sú zakázané. Pre chlapcov a dievčatá vytvorili mládežnícku organizáciu Hitlerjugend (Hitlerova mládež).

Stúpenci NSDAP, mnohí ešte len študenti, pália knihy židovských spisovateľov a politických oponentov na námestí v Berlíne 10. mája 1933. To isté sa deje aj v iných mestách po celom Nemecku.

Začiatkom roka 1934 ide Anna do Montessori škôlky. Chodia do nej aj ďalšie židovské deti, ktoré opustili nacistické Nemecko.

Nový domov

5

Otto pracuje a buduje firmu, Edith sa stará o deti a domácnosť. Margot a Anna chodia do holandskej školy a rýchlo si nájdu nových kamarátov. Tú istú školu navštevuje aj veľa ďalších detí z Nemecka. Bez problémov sa naučia nový jazyk. V Amsterdame sa Otto a Edith cítia slobodne, ale majú obavy o príbuzných, ktorí zostali v Nemecku.

Od apríla 1933 nacisti pomaly, ale isto zbavujú Židov občianskych práv. Prepúšťajú židovských učiteľov a štátnych zamestnancov. Od septembra 1935 platia oficiálne nacistické rasové zákony, ktoré určujú, kto je Žid, a zároveň odopierajú Židom určité práva. Zakazujú manželstvá či partnerstvá medzi Židmi a nežidmi. Nemeckí Židia sa vo svojej vlastnej krajine stávajú občanmi druhej kategórie.

Školská trieda v Nemecku, 1938.

Anna v letnom tábore pre deti z mesta v Larene pri Amsterdame, 1937.

Dramatické správy

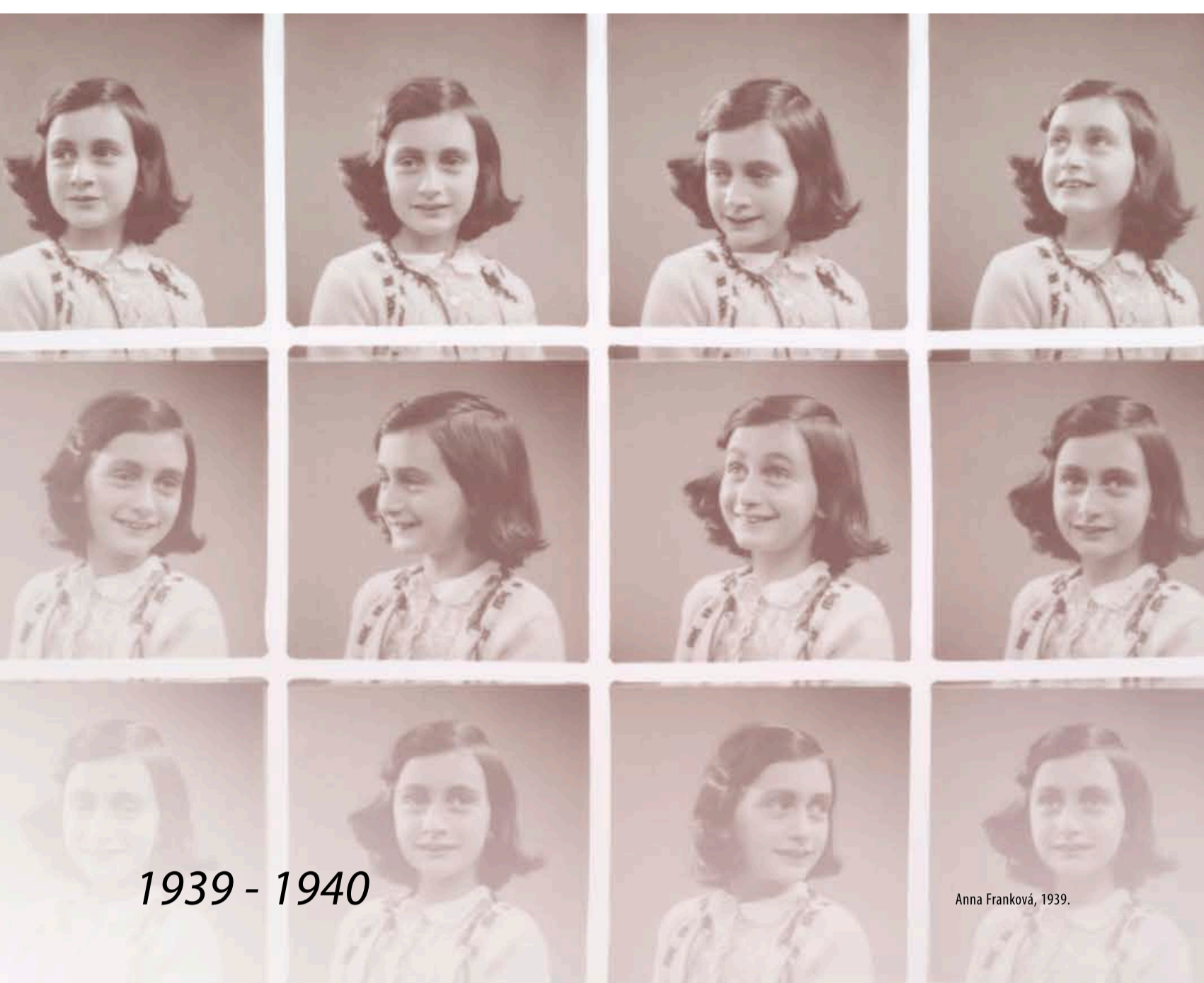
6

Po náročných začiatkoch sa Ottovej firme začne dariť. V roku 1937 pricestuje do Holandska aj so svojou rodinou Hermann van Pels. V Nemecku mal firmu na potravinové prísady. Otto Frank Hermanna zamestná a spolu založia ďalšiu firmu: Pectacon. Koncom roku 1938 dorazia z Nemecka strašné správy. V noci z 9. na 10. novembra vypuklo besnenie voči Židom. Počas Ríšskeho pogromu (Krišťálovej noci) nacisti zavraždili viac ako sto Židov a vyše 30-tisíc židovských mužov poslali do koncentračných táborov. Medzi nimi je aj Annin strýko Walter. Nacisti podpálili najmenej 1400 synagóg a zničili tisícky židovských obchodov.

Židovskí občania nacistického Nemecka sú zdesení. Chcú čo najskôr opustiť krajinu, ale vo väčšine krajín už platia prísne imigračné kvóty a podmienky. Strýka Waltera krátko po zatknutí prepustia a podarí sa mu spolu s jeho bratom Júliusom odletieť cez Holandsko do USA. Stará mama Holländerová sa v marci 1939 sťahuje k dcére a zaťovi do Amsterdamu. Ottova matka a sestra odišli do Švajčiarska, brat Robert do Londýna a brat Herbert je v Paríži. V Nemecku už neostali žiadni blízki príbuzní Edith Frankovej.

Horiaca synagóga v Ober-Ramstadt v Nemecku, 10. november 1938.

1939 - 1940

Anna Franková, 1939.

Vojna!

7

1. septembra 1939 sa Otto a Edith dozvedeli zlé správy: nemecká armáda napadla Poľsko. Francúzsko a Veľká Británia okamžite vyhlásili Nemecku vojnu, ale Poľsku neposkytli žiadnu vojenskú pomoc. Sovietska armáda napadla Poľsko z východu. Nemecko a Sovietsky zväz si tak na základe tajnej zmluvy rozdelili poľské územie. Otto a Edith zvažujú, či Holandsko ostane neutrálne. Ako dlho ešte budú v Amsterdame v bezpečí? Podarí sa im utiecť včas?

Ešte pred vypuknutím vojny chcel Otto Frank aj s rodinou z Holandska odísť. V roku 1937 chcel založiť firmu vo Veľkej Británii, ale nepodarilo sa mu to. V roku 1938 požiadal na americkom konzuláte v Rotterdame o emigráciu do Spojených štátov. Od apríla 1941 sa opakovane snaží dostať do USA s pomocou svojho starého priateľa zo štúdií, Američana Nathana Straussa, a Juliusa a Waltera Holländerovcov. V tejto chvíli je ešte stále šanca, že sa to podarí, keďže USA sa zatiaľ do vojny nezapojili.

Nemeckí vojaci sa pozerajú na zvyšky poľskej jednotky po útoku nemeckých lietadiel, 20. september 1939.

Anna Franková na školskej fotografii so svojou učiteľkou a spolužiačkami, 1940. Zľava doprava: Martha van den Berg, učiteľka Margaretha Godron, Anna a Rela Salomon.

„Neustála hrozba“

8

Otto a Edith dúfajú, že Holandsko zostane, rovnako ako v prvej svetovej vojne, neutrálne. Holandská verejnosť nevie o zverstvách, ktoré nacisti páchali v Poľsku. Na jar 1940 si Margot a Anna píšu s priateľmi z USA. 27. apríla 1940 píše Margot svojej kamarátke Betty An Wagnerovej: „Často počúvame rádio, pretože časy sú neisté, a ako malá krajina, ktorá susedí s Nemeckom, sa necítim bezpečne.“

V prvých mesiacoch vojny, Einsatzgruppen (špeciálne jednotky SS) popraví viac ako 60-tisíc obyvateľov, medzi nimi mnoho významných osobností Poľska. Nacisti sústredia židovských obyvateľov okupovaného Poľska v špeciálnych getách, kde žijú natlačení v katastrofálnych hygienických podmienkach a trpia nedostatkom jedla. Zahynú tam tisíce mužov, žien a detí. Napokon väčšinu poľských Židov z giet deportujú do koncentračných a vyhladzovacích táborov, kde ich zavraždia.

Židovskí muži sú deportovaní jednotkami Einsatzgruppen, v ktorých boli aj príslušníci SD, Sicherheitsdienst (bezpečnostná služba) a policajní dôstojníci, Poľsko, september 1939.

Anna, máj 1940.

V pasci...

9

10. mája 1940 sa nočná mora Otta a Edith Frankovcov stala skutočnosťou. Nemeckí vojaci prekročili holandské hranice. Boje medzi nemeckou a holandskou armádou trvali len päť dní. Kráľovná Wilhelmína, členovia kráľovskej rodiny, ako aj celá vláda utiekli do Londýna. Po bombardovaní centra Rotterdamu holandská armáda kapitulovala. Niektorí židovskí obyvatelia v zúfalstve spáchali samovraždu. Začala sa okupácia Holandska.

Pre Annu a Margot akoby sa nič nezmenilo, no na ich otca doľahnú zmeny. V októbri 1940 musia židovskí podnikatelia registrovať svoje spoločnosti na nemeckých úradoch a od jari 1941 ich už nesmú vlastníť. Ottovi Frankovi sa darí udržať svoju spoločnosť z dosahu nemeckých rúk a vedenie spoločnosti (Opekta) prenechá svojmu zamestnancovi Johannesovi Kleimanovi. Spoločnosť Pectacon nahradí novou firmou, ktorú zverí ďalšiemu zo zamestnancov Victorovi Kuglerovi. Jeho zástupcom sa stane Jan Gies, manžel Miep Giesovej. Otto Frank obe spoločnosti riadi z úzadia.

Nemeckí vojaci vstupujú do zbombardovaného centra Rotterdamu, máj 1940.

1941 - 1942

Anna (druhá zľava) v parku Vondelpark v Amsterdame, zima 1940 – 1941. Krasokorčuľovanie je jej veľkou vášňou. Toto je jediná fotografia Anny, ako sa korčuľuje.

„Židom zakázané!“

10

V roku 1941 zavládla v okupovanom Holandsku pochmúrna atmosféra. Medzi holandskými nacionálnymi socialistami a Židmi dochádza denne k potýckam. Počas jednej z nich je vo februári 1941 zabitý holandský nacistu. Krátko nato Nemci v Amsterdame počas razie zatknú 421 Židov. Časť obyvateľstva na protest vstúpi do štrajku (Februárový štrajk). Nemci však po dvoch dňoch nepokoje potlačia. V roku 1941 vojna zachváti ďalšie krajiny. 22. júna 1941 nemecká armáda napadne Sovietsky zväz. Rýchlo postupuje a obsadí rozsiahle územie. Už na jeseň 1941 však ich postup spomalí nepriaznivé počasie a rozbahnený terén.

Po letných prázdninách 1941 nacisti donútia židovských študentov navštevovať už len židovské školy. Anna a Margot prestúpia na židovské lýceum, založené za týmto účelom. Nacisti stupňujú izoláciu Židov v Holandsku. Nápisy „Židom vstup zakázaný“ zaplavili od jesene 1941 parky, knižnice, kiná. Židia nesmú športovať na verejnosti ani byť členmi športových klubov. Anna, sklamaná a nahnevaná, sa v zime 1941 - 1942 už nesmie ani korčuľovať! Jej rodičia majú svoje starosti. 7. decembra 1941 Japonsko, spojenec Nemecka, zbombardovalo americké loďstvo kotviace v prístave Pearl Harbor (Havaj). Vtedy Spojené štáty americké vstúpili do vojny s Nemeckom. Pre rodinu Frankovcov to znamená koniec nádeje na emigráciu do USA.

Nemecký vojak stráži židovských zajatcov po prvej razii v Amsterdame, 25. február 1941. Deportujú ich do koncentračného tábora Mauthausen. Prežijú iba niekoľkí.

Na svoje trináste narodeniny dostala Anna tento denník.

Denník

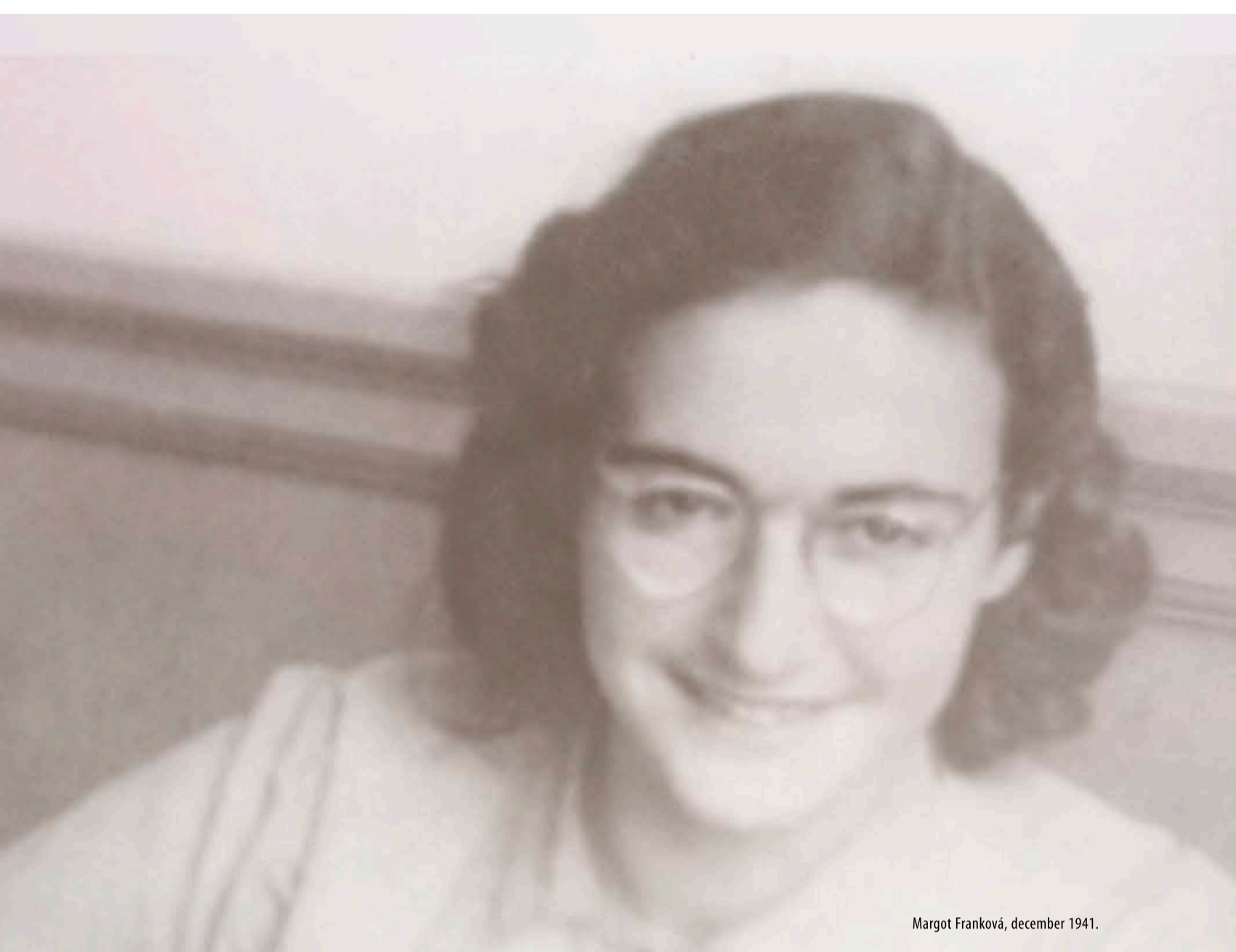
11

V máji 1942 nacisti prišli s ďalšími nariadeniami: všetci Židia, starší ako 6 rokov, musia nosiť na oblečení žltú hviezdu s nápisom „Žid“. 12. júna 1942 oslavuje Anna trináste narodeniny. Dávnejšie túžila po denníku a teraz si ho môže sama vybrať. S nadšením sa hneď pustí do písania. O niekoľko týždňov neskôr dostane vysvedčenie. Je s ním spokojná, až na matematiku, ktorá nie je jej silnou stránkou. O vysvedčení svojej sestry Margot napíše, že je „vynikajúce, ako vždy“. Dievčatám sa začnú prázdniny, no rodičia majú starosti – šíria sa reči, že všetkých Židov pošlú do pracovných táborov v nacistickom Nemecku.

Nacisti tajne plánujú vyvraždiť všetkých Židov v Európe. Už v septembri 1941 použili cyklón B, jedovatý plyn, na splynovanie prvých ruských zajatcov. Od októbra 1941 deportujú Židov z Nemecka na východ, kde väčšinu popavia. Vrchní nacistickí predstavitelia sa stretli 20. januára 1942 vo Wannsee pri Berlíne. V priebehu konferencie pripravili plán systematického vyvražďovania všetkých európskych Židov.

Židovské deti sledujú zábavné predstavenie v Amsterdame, 1943. Od 3. mája 1942 musia všetci Židia nad šesť rokov nosiť na oblečení povinné označenie – žltú Dávidovu hviezdu s nápisom „Žid“.

Margot Franková, december 1941.

Predvolanie

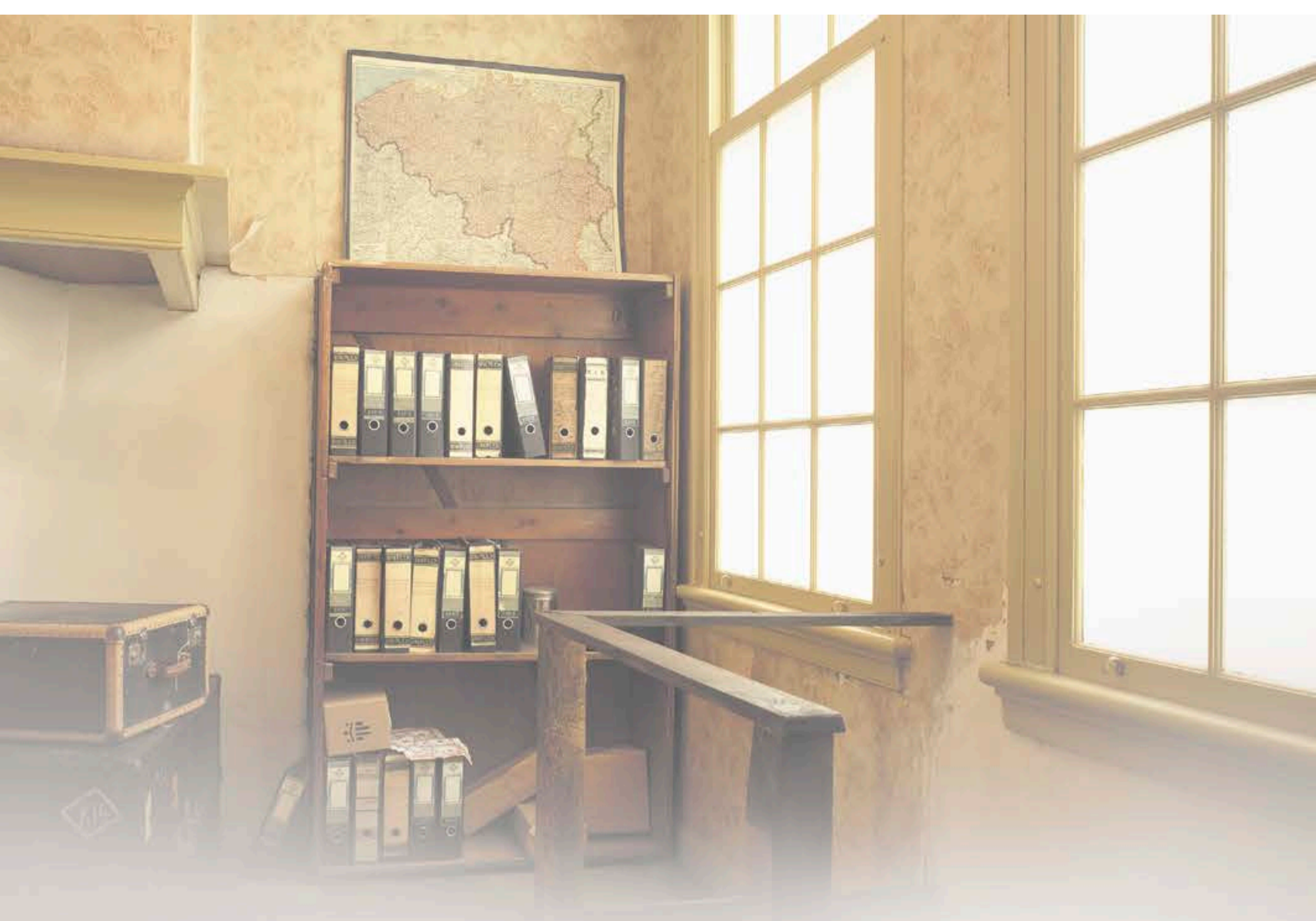
12

V nedeľu 5. júla 1942 prišiel policajt s oficiálnym predvolaním pre Margot Frankovú. Má sa prihlásiť na úrade a ísť pracovať do nacistického Nemecka. Rovnaké predvolanie dostali v ten deň stovky židovských obyvateľov Amsterdamu. Ottovi a Edith je to podozrivé. Nedovolia Margot odísť a rozhodnú sa hneď v nasledujúci deň schovať do úkrytu. Margot a Anna sa musia pobaliť. Medzi prvými vecami si Anna zbalila svoj denník. Netuší, kde sa ich úkryt nachádza...

Otto a Edith potajomky pripravili úkryt v prázdnej časti firemných priestorov, v tzv. zadnom trakte. Pripravili tam miesto aj pre rodinu van Pelsocov. Otto sa ešte na jar spýtal svojich zamestnancov, či sú ochotní im pomôcť, ak by sa musel s rodinou niekam ukryť. Miep Giesová, Johannes Kleiman, Victor Kugler a Bep Voskuijlová hneď slúbili pomôcť, a to aj napriek ťažkému trestu, ktorý im za pomoc Židom hrozil. Spolu s Johannesom Kleimanom a jeho bratom Willym presunul Otto jedlo, nábytok a ostatné potrebné veci do úkrytu. Johan Voskuijl, otec Bep, ktorý pracoval v sklade, tiež vedel o úkryte. Ostatní zamestnanci skladu nevedeli o ničom.

Zatknutí Židia čakajú na vlak do prestupného tábora Westerbork na severovýchode Holandska. Mnohí židovskí muži a ženy veria, že naozaj idú pracovať do pracovných táborov a že sa im nejakým spôsobom podarí prežiť.

1942 - 1944

Otočná knižnica ukrýva prechod do tajného úkrytu v zadnom trakte.

Tajný úkryt

13

6. júla 1942 sa rodina Frankovcov ukryje v prístavbe Ottovej firemnej budovy. O týždeň neskôr sa k nim pripojí Hermann van Pels s manželkou Augustou a synom Petrom. V novembri sa zhodnú, že sa do úkrytu zmestí ešte jedna osoba a pridá sa k nim ich rodinný známy, Fritz Pfeffer. Rozpráva im, koľko priateľov medzitým zatkli. „Povedal nám strašne smutné veci“, píše si Anna do denníka. Cíti sa previnilo, že je v bezpečí, kým jej priatelia „padli do rúk najstrašnejších katov, akých táto zem nosila.“

Stovky predvolaných Židov sa na úradoch neprihlásia. Nacisti na to reagujú hromadným zatýkaním: s pomocou holandských policajtov uzatvoria celé ulice a štvrte a systematicky ich prehľadávajú. Zatkutých ihneď odvedú. Deportujú ich do tábora Westerbork na severe Holandska a odtiaľ neskôr smerujú do koncentračných alebo vyhladzovacích táborov. Pri týchto akciách im výdatne pomáha aj približne 50 špeciálnych policajtov, smutne známa skupina „Henneicke Column“, ktorí aktívne vyhľadávajú ukrývajúcich sa Židov. Od marca do septembra roku 1943 vypátrali a zatkli 8000-9000 osôb. Za každého obvykle dostali odmenu.

Hromadné zatýkanie v Amsterdame, máj 1943. Nacisti a ich stúpenci zatkli 3000 Židov. Túto fotografiu zhotovil bez povolenia H. J. Wijnne.

Úkryt

Model firemných priestorov Otta Franka na Prinsengracht 263 v Amsterdame. Úkryt je v prístavbe zadného domu. Pomocníci zabezpečujú prevádzku podniku a bezpečnosť skrývajúcich sa. Samozrejme, všetko musí prebiehať v tajnosti.

Johan Voskuijl, otec Bep, pracuje v sklade. Ako jediný zo skladníkov vie o úkryte v podkroví a je veľmi nápomocný. Dohliada na ostatných skladníkov a vyrobí otočnú knižnicu, ktorá skrýva vchod do úkrytu. V lete 1943 vážne ochorie. Anna popisuje ako „katastrofu“, že Johan už s nimi nie je.

Obchodné priestory

- 1 sklad
- 2 kuchyňa
- 3 dvere do súkromnej kancelárie Otta Franka
- 4 kancelária Viktora Kuglera
- 5 kancelária Johanna Kleimana, Miep Giesovej a Bep Voskuijlovej
- 6 sklad
- 7 podkrovie
- 8 podesta s otáčacou knižnicou vedúcou do tajného úkrytu

Zadný dom

- 9 kúpeľňa
- 10 izba Otta, Edith a Margot Frankovcov
- 11 izba, ktorú Anna Franková zdieľala s Fritzom Pfefferom
- 12 obývačka a jedáleň, zároveň spálňa Hermanna a Augusty van Pelsocov
- 13 izba Petra van Pelsa
- 14 podkrovie
- 15 podkrovie

„Bep sa starala o chlieb a mlieko. Kugler a Kleiman sa starali o ostatné veci a nosili do úkrytu knihy a časopisy. Mojou úlohou bolo zabezpečiť zeleninu a mäso.“

Miep Gies

„Pán Gies a pán Kleiman nám na čiernom trhu zabezpečovali potravinové lístky a keď sa nám po čase minuli peniaze, predali niečo z našich šperkov. Okrem toho, pán Kugler načierno predával korenie, aby sme pokryli naše každodenné potreby.“

Otto Frank, 1971

„A musíme byť potichu, aby nás na prízemí nepočuli.“

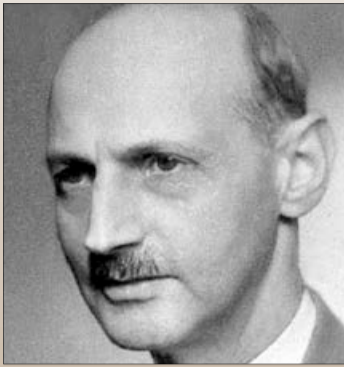
Anna Franková, Denník, 11. júl 1942

„Ver mi, že keď žiješ poldruha roka v izolácii, sú dni, kedy máš toho plné zuby. No pocity sa nedajú ignorovať, akokoľvek nespravodlivo alebo nevďačne pôsobia. Túžim sa bicyklovať, tancovať, písať si, spoznávať svet, užívať si mladosť a pocit slobody – a nesmiem nič z toho dať najavo.“

Anna Franková, Denník, 24. december 1943

„Nikto si nedokáže predstaviť, čo pre nás znamenala pomoc mojich štyroch zamestnancov, obetavých a lojálnych priateľov, v časoch, keď zlo víťazilo. (...) Ich dennodenné návštevy boli pre nás v podkroví obrovskou útechou.“

Otto Frank, 1968

Otto Frank
1889 - 1980

Edith Franková
1900 - 1945

Margot Franková
1926 - 1945

Anna Franková
1929 - 1945

Hermann van Pels
1898 - 1944

Augusta van Pelsová
1900 - 1945

Peter van Pels
1926 - 1945

Fritz Pfeffer
1889 - 1944

Ľudia v úkryte

Otto Frank:

„Uvedomil som si, že čoskoro nadíde čas, keď sa budeme musieť ukryť, aby sme sa vyhli deportáciám. Po rozhovore s pánom van Pelsom sme sa rozhodli ukryť v našich obchodných priestoroch. To bolo možné len vďaka tomu, že pán Kleiman a pán Kugler boli ochotní prevziať všetku zodpovednosť spojenú s našim ukrývaním a dve naše sekretárky boli tiež ochotné spolupracovať. Boli to Miep Giesová a Bep Voskuijlová. Všetci štyria nám hneď prisľúbili pomoc a to aj napriek tomu, že si uvedomovali, akému nebezpečenstvu sa vystavujú. Podľa nacistických zákonov mohli byť prísne potrestaní, hrozilo im uväznenie, deportácie a dokonca smrť.“

Otto Frank v liste pre Pamätník Yad Vashem v Izraeli, ktorý v roku 1973 udelil ocenenie „Spravodliví medzi národmi“ piatim pomocníkom. Ocenení boli: Jan a Miep Giesovci, Johannes Kleiman (in memoriam), Victor Kugler a Bep Voskuijlová.

Anna Franková:

„Každý deň k nám zájdu, s chlapmi sa rozprávajú o obchodoch a politike, so ženami o jedle a vojnových útrapách, s deťmi o knižkách a novinách. Vždy sa tvária čo najveselšie, na narodeniny a vo sviatky nám nosia kvety a darčeky, vždy sú pripravení spraviť, čo je v ich silách. Nikdy na to nesmieme zabudnúť. Kým iní preukazujú hrdinskú odvahu na fronte alebo v odboji proti Nemcom, naši ochrancovia prejavujú svoje hrdinstvo dennodenne dobrou náladou a láskou.“

Anna Franková, Denník, 28. január 1944

Miep Giesová
1909 - 2010

Johannes Kleiman
1896 - 1959

Bep Voskuijlová
1919 - 1983

Victor Kugler
1900 - 1981

Pomocníci

Miep Giesová

Miep Giesová začala pracovať pre Otta Franka v roku 1933. Jej manžel vstúpil do obchodnej spoločnosti v roku 1941. Po vojne Miep poskytla rozhovor o pomoci ukryvaným v podkroví:

„Často premýšľam, ako a prečo sa to stalo. Naozaj som nad tým často uvažovala. Raz, keď sme sa o tom s Janom rozprávali, hovorím: „Vidím to takto. Musíme žiť ďalej, hoci je to ťažké. Nemôžeme sa zaseknúť na jednom mieste. Keď len tak postávate, ste mimo hru.“ Napokon, sme len ľudia. A ľudia potrebujú niečo, na čom záleží, čoho sa držať. Pokračovala som: „V tých ťažkých vojnových časoch sme sa nemohli nečinne prizerať, urobili sme, čo sa dalo, aby sme pomohli ľuďom. Riskovali sme vlastné životy. Viac sme urobiť nemohli.“

Bep Voskuijl

Bep Voskuijlová pracovala pre spoločnosť Otta Franka už pred vojnou. Vo firme bola najmladšia. Keď sa Frankovci začali ukrývať, mala len 23 rokov. Podľa Otta si Anna s Bep veľmi rozumeli a často si niečo šuškali v kúte. Po vojne sa Bep často pýtali na Annu a na úkryt. Ako napísala Ottovi Frankovi, zakaždým *„jej to pripomenie všetko, čo sa stalo“* a čoho bola svedkyňou. *„Tento obrovský smútok z môjho srdca nikdy nezmizne“.*

Johannes Kleiman

Otto Frank poznal Johannes Kleimana už dávnejšie. Stretli sa v Amsterdame v roku 1923, keď založil banku. Začala tak dlhá a blízka spolupráca aj priateľstvo. V roku 1940 Johannes začal pre Otta pracovať. Po vojne v jednom rozhovore o pomoci ukryvaným povedal:

„Dôvod, prečo som aj ja pomáhal rodine Otta Franka, keď sa ukrývali, je, že som ho poznal ako váženého obchodníka, všeobecne rešpektovaného pre svoju slušnosť a ochotu.“

Victor Kugler

Victor Kugler pracoval pre Otta Franka od roku 1933. Spočiatku predával pektín (potravinársky prípravok), od roku 1940 najmä korenia. Kým sa Frankovci skrývali, Victor im nosil časopisy a noviny, aby mali čo čítať. Po vojne len veľmi stručne povedal, prečo pomáhal:

„Musel som im pomôcť, boli to moji priatelia.“

Izba Hermanna a Augusty van Pelsovcov. Slúžila ako spoločná obývačka a kuchyňa (rekonštrukcia, 1998).

„Napätie a zúfalstvo“

14

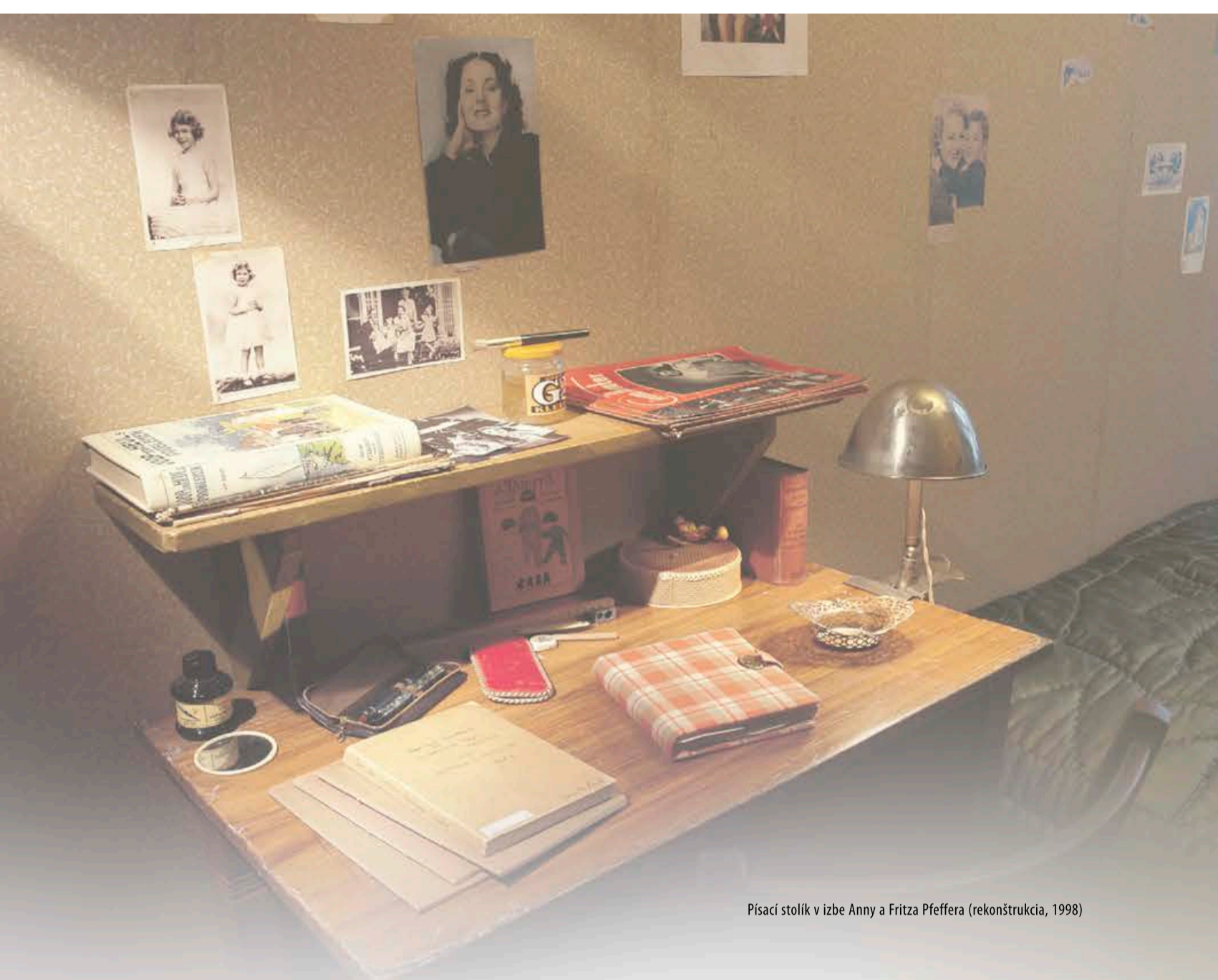
Osem ľudí sa snaží prežiť dlhé dni v úkryte čo najlepšie. Čítajú a študujú, navyše pre všetkých treba každý deň variť. Niekedy sa prejaví napätie a vypuknú hádky, ale sú aj šťastné chvíle, keď spolu oslavujú narodeniny a sviatky. Strach z odhalenia je však neustále prítomný. 26. mája 1944 si Anna do denníka napísala: *„Jedeň deň sa smejeme nad komickými situáciami, ktoré život v úkryte prináša, a ďalší deň (a tých je oveľa viac) sa bojíme, strach, napätie a zúfalstvo nám kričí z tváří.“*

Holandský odboj voči nacistom a ich prisluhovačom je svetielkom nádeje pre všetkých v úkryte. Anna je presvedčená, že sa nikdy nesmie zabudnúť na hrdinskú odvahu tých, ktorí aktívne bojovali proti nacizmu a pomáhali prenasledovaným. Avšak väčšina Holanďanov sa len ticho prizera – síce s nacistami nespupracujú, no ani im neodporujú.

Anna o kolaborácii píše: *„Našťastie, iba malé percento Holanďanov je na zlej strane.“* V skutočnosti za Nemecko bojuje viac ako 25-tisíc Holanďanov a holandská nacistická strana NSB má v čase svojho vrcholu okolo 100-tisíc členov.

V marci 1943 sa členovia odboja snažia zničiť mestskú matriku v Amsterdame, aby nacistom skomplikovali pátranie po Židoch a členoch odboja. Podarí sa im poškodiť len malú časť archívu. Anna tento útok spomína aj vo svojom denníku.

Písací stolík v izbe Anny a Fritza Pfeffera (rekonštrukcia, 1998)

„Blížia sa priatelia“

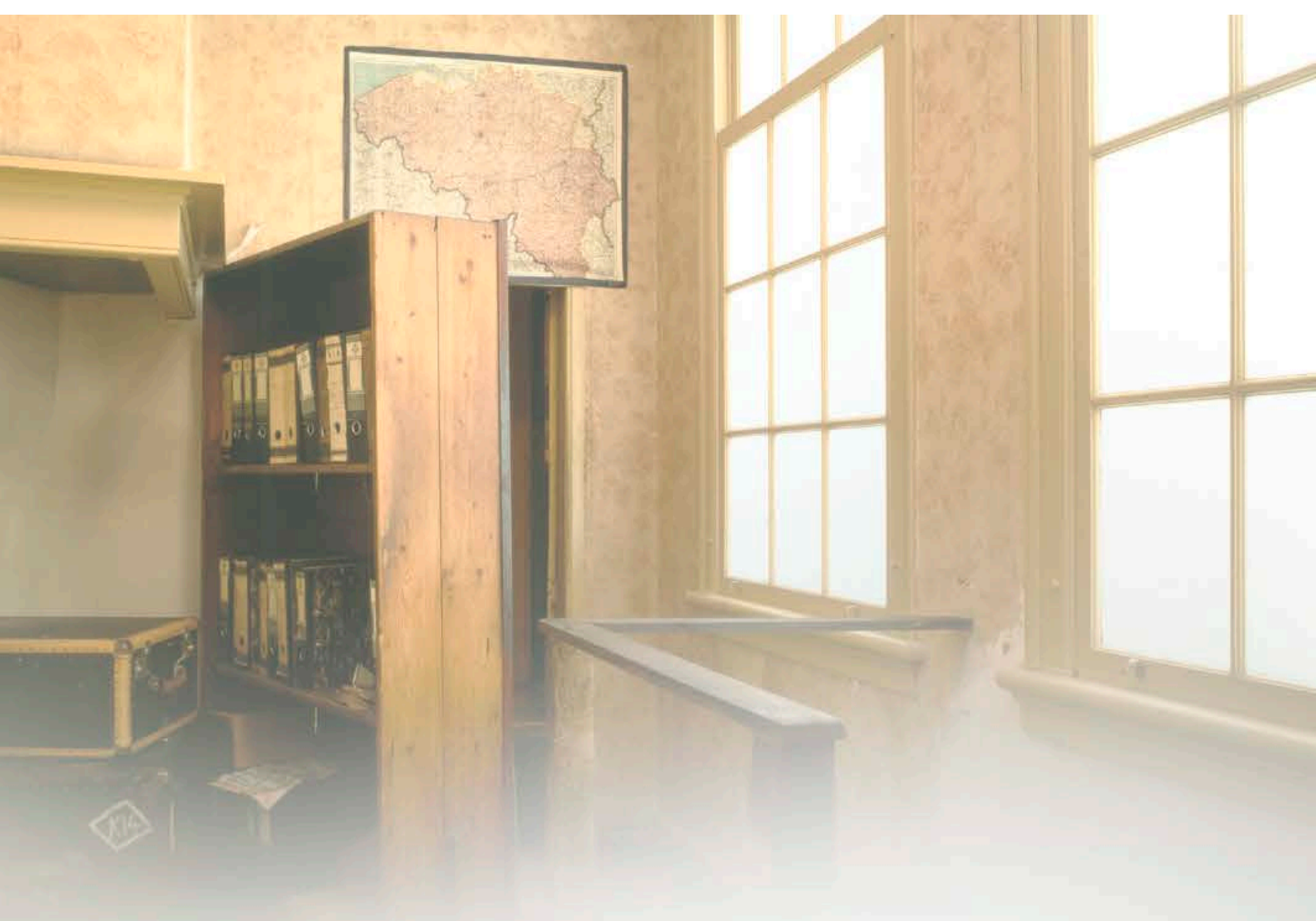
15

Netreba ani hovoriť, že všetci ukrývajúci sa v zadnom dome pozorne sledujú priebeh vojny. Porážky nemeckej armády im dodávajú nádej. Od roku 1943 sovietska armáda úspešne zatláča nemecké jednotky z východu na západ. Podobne sa darí Spojencom na západe: 6. júna 1944 sa úspešne vylodia v Normandii (Francúzsko). V úkryte vtedy zavládne veľká radosť. „Blížia sa priatelia“, píše si do denníka nadšená Anna. Margot jej hovorí, že možno už v septembri či októbri pôjde naspäť do školy.

Tak ako skupina ľudí ukrytá v zadnom trakte, aj ostatní Židia v krajine dúfajú, že dôjde k rýchlemu oslobodeniu Holandska. Situácia v zadnom trakte je v mnohom výnimočná: väčšina iných rodín sa musí rozdeliť, rodičia a deti sa ukrývajú na rôznych miestach a v prípade, že ich niekto vyzradí, musia meniť úkryt. Na druhej strane, niektoré židovské deti sa vďaka falošným dokumentom a zmenenej identite ešte môžu hrať vonku a chodiť do školy.

Dňa 6. júna 1944 sa spojenecké vojská vylodia na pobreží Normandie (Francúzsko). Ich cieľom je oslobodiť krajiny okupovanej Európy a definitívne poraziť Nemecko. Tento deň vojde do dejín ako „Deň D“.

1944 - 1945

Dodnes nie je známe, kto vyzradil úkryt v zadnom trakte.

Vyzradení!

16

V piatok, 4. augusta 1944 o 10:30 zastaví pred budovou na ulici Prinsengracht 263 auto. Vystúpi z neho vyšší dôstojník SS Oberscharführer Karl Josef Silberbauer a niekoľko holandských policajtov. Úkryt v zadnom dome niekto vyzradil. Kto to spravil, to sa nikdy nepodarilo objasniť. Polícia zatkne všetkých osem ukrývajúcich sa ako aj ich dvoch pomocníkov, Johannes Kleimana a Victora Kuglera. Silberbauer vyprázdni aktovku, čo našiel v zadnom dome, a naplní ju šperkami a cennosťami. Listy z Anninho denníka sa rozsypú po zemi. Všetci zatknutí strávia niekoľko dní vo väzení v Amsterdame, neskôr ich vlakom deportujú do prestupného tábora Westerbork. Johannes Kleiman a Victor Kugler skončia v koncentračnom tábore Amersfoort.

Vo Westerborku ich umiestnia do väzenských barakov, pretože sa dobrovoľne neprihlásili. Margot a Anna spolu s ich mamou musia robiť špinavú prácu – rozoberať batérie. Od 15. júla 1942 deportujú z Westerborku väzňov do koncentračných a vyhladzovacích táborov v nacistickom Nemecku a východnej Európe. „Kriminálne prípady“ deportujú prvým možným vlakom. V nedeľu, 3. septembra 1944, odchádza posledný vlak z tábora Westerbork do Auschwitz-Birkenau - najväčšieho koncentračného a vyhladzovacieho tábora v nacistami okupovanom Poľsku. Na zozname deportovaných týmto vlakom sú aj mená ôsmych ľudí z úkrytu v zadnom trakte.

Deti v prestupnom tábore Westerbork, 1943.

Židovskí väzni z Maďarska na rampe v Auschwitz-Birkenau, máj 1944.

Naposledy

17

V noci z 5. na 6. septembra 1944 dorazí rodina Frankovcov, van Pelsovcov a Fritz Pfeffer do koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau. Hneď na rampe rozhoduje lekár SS o tom, kto bude žiť a kto zomrie. Rodiny rozdelia, muži idú na jednu stranu, ženy a deti na druhú. Je to naposledy, čo Anna a Margot vidia svojho otca. Približne jednu tretinu ľudí z vlaku pošlú priamo do plynových komôr. Väčšina tých, ktorí prežijú selekciu, musí ťažko pracovať v neludských podmienkach. Všetci ôsmi z úkrytu počas tejto prvej selekcie uniknú plynovej komore.

Nacisti vybudujú v Nemecku a okupovaných krajinách stovky koncentračných táborov, kde musia milióny väzňov ťažko pracovať. Tisíce väzňov zomierajú v dôsledku vyčerpania z ťažkej práce a na choroby. V týchto táboroch, ako napríklad v Bergen-Belsene, sú otravné hygienické podmienky a hlad. Inde sú vyhladzovacie tábory, kde väzňov zavraždili v plynových komorách hneď po príchode.

Židovskú matku s dieťaťom vedú do plynovej komory v Auschwitz-Birkenau, máj 1944.

Preživší z tábora Bergen-Belsen, apríl 1945. Mnohí ľudia zomierajú aj po oslobodení na následky väznenia.

„Videli ste ich umierat’“

18

Na jeseň 1944 nemecká armáda pod tlakom Červenej armády ustupuje z východnej Európy. Nacisti sa preto rozhodnú ešte do konca októbra presunúť časť väzňov z Auschwitz-Birkenau do západnej Európy. Po strastiplnej ceste vlakom Anna a Margot spolu so stovkami ďalších dorazia do koncentračného tábora Bergen-Belsen v severnom Nemecku. V príšerných podmienkach mnohí väzni, medzi nimi aj Margot a Anna, ochorejú na týfus. Rachel van Amerongen-Frankfoorder, ktorá bola s nimi v tábore, po vojne spomína: „Mali úplne vychudnuté tváre, boli kosť a koža. Bola im strašná zima. Mali najhoršie miesto v barakoch (...). Stále kričali, „Zatvorte dvere, zatvorte dvere!“ a ich hlasy boli zo dňa na deň slabšie. Mohli ste doslova vidieť, ako umierajú (...).“ Vo februári 1945 zomrela Margot ako prvá a o pár dní na to Anna.

Kým Margot a Anna zomierajú, Otto Frank sa dostane na slobodu: sovietska armáda oslobodila Auschwitz-Birkenau 27. januára 1945. Nemôže sa vrátiť priamo do Holandska, pretože v západnej Európe sa ešte bojuje. Krátko po oslobodení sa dozvie, že jeho manželka Edith podľahla chorobe a vyčerpaniu v Auschwitzi. Všetky jeho nádeje sa upínajú k dcéram: sú ešte nažive? Keď 5. mája 1945 oslobodia Holandsko, Otto Frank čaká v Odesse v Rusku na loď do francúzskeho Marseille.

27. januára 1945 oslobodili sovietski vojaci väzňov v Auschwitzi. Príslušníci Červeného kríža odnášajú na rukách 15-ročného Ivana Dudnika z tábora. Chôdza je nad jeho sily.

1945 – súčasnosť

Otto s pomocníkmi, október 1945. Zľava doprava: Miep Giesová, Johannes Kleiman, Otto Frank, Victor Kugler a Bep Voskuijlová.

Návrat

19

Desať mesiacov po zatknutí a po dlhej ceste dorazí Otto Frank 3. júna 1945 do Amsterdamu. Hneď navštívi Miep a Jana Giesovcov. Má radosť, že všetci ich pomocníci prežili. Správy o ostatných ľuďoch z úkrytu sú však oveľa smutnejšie. Hermann, Augusta a Peter van Pelsovcí ako aj Fritz Pfeffer väzenie v koncentračnom tábore neprežili. Otto však stále nevie, čo sa stalo s jeho dcérami a pátra po nich zo všetkých síl. Píše inzeráty do novín, rozpráva sa s preživšími po návrate z táborov. Videl niekto Annu a Margot?

Z vyše 107-tisíc Židov deportovaných z Holandska sa vrátilo len 5-tisíc. Viac ako 18-tisíc Židom sa podarilo pred deportáciami ukryť. Po vojne sa svet dozvedel, že nacisti a ich stúpenci zavraždili 6 miliónov Židov. Židia však neboli jedinými obeťami nacistickej ideológie: patrili medzi nich aj Rómovia a Sintovia, ľudia s hendikepom, svedkovia Jehovovi, homosexuáli.

Návrat Ernestiny van Witsen-Weinbergovej, ktorá prežila koncentračný tábor Bergen-Belsen, hlavná stanica v Amsterdame, máj/jún 1945.

Otto Frank v podkroví zadného domu, krátko pred otvorením múzea na ulici Prinsengracht 263, 3. máj 1960.

Tajný úkryt

20

V júli 1945 sa Otto dozvie, že Anna a Margot zahynuli v Bergen-Belsene. Keď Otto túto strašnú správu oznámi Miep, dostane od nej Annin denník. Miep a Bep našli Annine zápisky hneď po zatknutí a Miep ich potom celý čas opatrovala. Otto spočiatku nemá silu si denník prečítať, jeho bolesť a smútok sú príliš silné. Keď však napokon začne čítať, denník je pre neho ako zjavenie. „*Nemal som predstavu o hĺbke jej myšlienok a citov.*“ Keď si denník prečítajú Ottovi priatelia, presvedčia ho, aby ho vydal knižne. Otto Frank z Anniných zápiskov vytvorí knihu a nájde vydavateľa. Denník vyšiel v roku 1947 pod názvom *Zadný dom* (Tajný úkryt). Miesto, kde ho Anna napísala, v roku 1960 sprístupnili verejnosti.

Spojenci trvajú na potrestaní nacistických zločinov. Na mnohých miestach prebiehajú súdne procesy. Najznámejší proces sa koná v Norimbergu. V rámci neho v roku 1946 odsúdia na smrť niekoľko vysokopostavených nacistov. Napriek všetkému úsiliu, mnohí trestu unikajú. Jedným z nich je aj Karl Josef Silberbauer, ktorý v zadnom trakte zatkol osem nevinných ľudí. Vystopovali ho až v roku 1963. Po krátkom suspendovaní sa však mohol vrátiť do práce na viedenskej polícii.

Lavica obžalovaných na procese v Norimbergu (Nemecko) v novembri 1945: vľavo, Hermann Göring, zodpovedný za stavbu prvých koncentračných táborov, po jeho pravici Rudolf Hess, Hitlerov zástupca.

Natalie Portmanová ako Anna Franková v hre „Denník Anny Frankovej“, 1997.

Poučenie z minulosti

21

Po vydaní *Zadného domu* v holandčine rýchlo nasledujú vydania aj v ďalších jazykoch. Nasledovala divadelná hra, film, školy či ulice pomenované po Anne Frankovej. Anna sa stala najznámejšou obeťou holokaustu. Bola jednou z 1,5 milióna židovských detí, ktoré sa stali obeťami nacistov. Taliansky spisovateľ a filozof Primo Levi, ktorý holokaust prežil, napísal: *„Jedna jediná Anna Franková nás dojíma viac ako nespočetné množstvo tých, ktorí trpeli práve tak, ako ona, no ktorí zostali anonymní. Možno to tak musí byť: keby sme mali znášať utrpenie každého človeka, nemohli by sme žiť.“*

Na celom svete sa nachádzajú tisíce pamätníkov, múzeí a organizácií, ktoré nám pripomínajú hrôzy prenasledovania Židov a druhej svetovej vojny. Pripomínajú nám, že sa máme poučiť z hrôz holokaustu. Otto Frank venoval svoj život po vojne zmiereniu a ľudským právam. V roku 1970 v jednom rozhovore povedal: *„Nemôžeme zmeniť, čo sa stalo. Ale môžeme sa z minulosti poučiť a uvedomiť si, čo môže diskriminácia a prenasledovanie spôsobiť nevinným ľuďom. Myslím si, že všetci máme povinnosť bojovať proti predsudkom.“*

Pamätník „Židovské obeť fašizmu“ (1975) od Willa Lammerta, židovský cintorín v Berlíne (Nemecko).

NECHAJTE MA BYŤ TAKOU, AKÁ SOM...

Príbehy mladých ľudí dnes

*„Viem, čo chcem, mám cieľ, mám názor. Verím a milujem.
Nechajte ma byť takou, aká som, a budem spokojná.“*
Anna Franková, Denník Anny Frankovej, doplnené
vydanie, 11. apríl 1944

Anna Franková je jednou z 1,5 milióna židovských detí,
ktoré boli zavraždené nacistami. Len preto, že bola
Židovka. Anna sa dožila iba 15 rokov. Jej život nám
približuje prvú časť výstavy.

Dnes žijeme v inej dobe. Rozdiely medzi dobou
Anny Frankovej a súčasnosťou sú obrovské. Niektorí
ľudia však stále čelia diskriminácii. Ľudia stále vylučujú
zo spoločnosti iných ľudí na základe toho, kým sú
alebo ako vyzerajú. Diskriminácia sa deje denne,
na celom svete. Na Slovensku rovnako, ako aj v mnohých
ďalších krajinách, je diskriminácia – nespravodlivé
znevýhodňovanie – trestným činom.
V tejto časti výstavy nám Batja, Büsra, Dylan, Jim,
Kim a Michiel povedia niečo o sebe a o tom, ako sa
vyrovnávajú s predsudkami a diskrimináciou.
Prečo ľudia diskriminujú iných ľudí? Prečo nemôžeme
byť jednoducho sami sebou bez toho, aby sme ubližovali
iným? Nenarodili sme sa predsa všetci rovní?

Máj 1935

Máj 1936

Máj 1937

Máj 1938

Máj 1939

Máj 1940

Máj 1941

Máj 1942

Máj 1943

Máj 1944

Büstra

„Nemám až tak veľa priateľov, ale tí, ktorých za priateľov považujem, pre mňa znamenajú veľa.“

„Byť moslimkou pre mňa znamená byť vyrovnaná, úprimná a otvorená. Som smutná, že niektorí ľudia islam zneužívajú a robia mu zlé povesti. Vytvárajú tak negatívnu predstavu o všetkých moslimoch.“

„Moja rodina hrá v mojom živote dôležitú úlohu. Napriek mnohým prekážkam sme si veľmi blízki.“

Ja som...

22

Ako sa voláš? Si chlapec alebo dievča? Kde si sa narodil? Kde si vyrastala? Si veriaca? Si nábožensky založený? Čo rada robíš vo voľnom čase? Aké jedlo máš najradšej? Čím chceš byť, keď vyrastieš? Odpovede na tieto otázky vytvárajú predstavu o tom, kto si a ako sa vnímaš. Je to tvoja identita. Časom sa mení, na niektoré otázky budeš mať inú odpoveď ako 12-ročná a inú ako 21-ročný. Samozrejme, niektoré odpovede zostanú rovnaké. Miesto narodenia či farba pleti sa nikdy nezmenia.

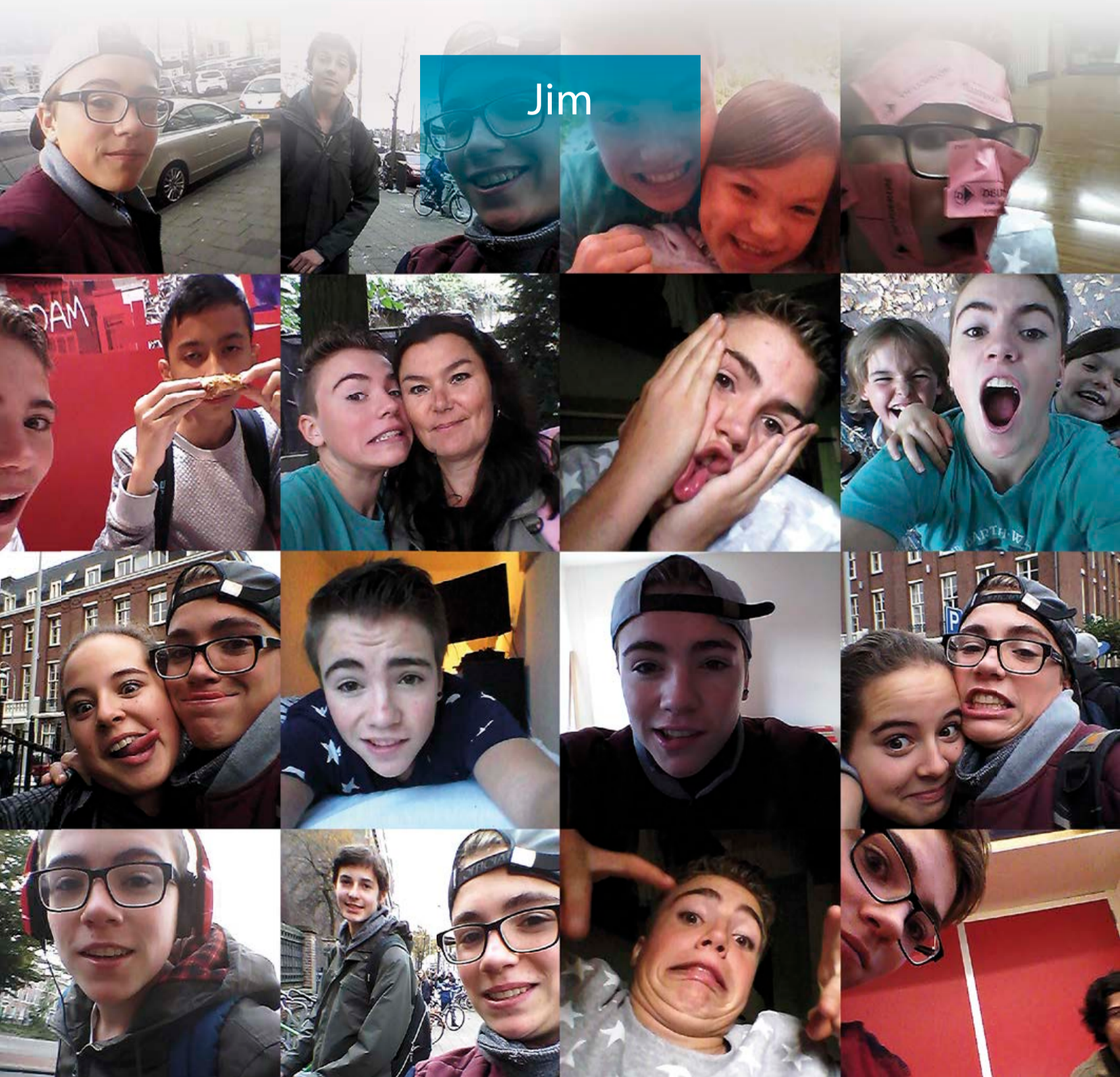
Ale tvoja identita sa skladá z mnohých detailov. Nikdy nie si len dievča či chlapec, alebo len kresťanka alebo moslim, len veselý, len vegetariánka. Si všeličo naraz. Pravdepodobne by si sa rád sám rozhodol, kto si a ako ťa majú vidieť ostatní. Sám sa môžeš predstaviť rôznym spôsobom v rôznych situáciách. Počas pohovoru do zamestnania sa budeš prezentovať inak, ako keď sa chceš s niekým spriatelíť. Kto som?

„Ja som Jim! Mám rád skauting, s kamošmi sa brodiť blatom. Nič to neprekoná.“

„Priateľstvo je pre mňa veľmi dôležité. Skutočného priateľa poznáš už dlhší čas, berie ťa takého, aký si, a zároveň ťa nechá zmeniť sa.“

„Rád hrám hry. Moju mamu to dráždi, ale ona tomu proste nerozumie. Je to iná generácia.“

Jim

Büsa

Jej otec:
„Büsa je veľmi ambiciózna, vidieť jej to na očiach. Cielavedomosť jej pomáha dosiahnuť svoje ciele. Som na ňu veľmi hrdý. Keby len prestala fajčiť... škodí jej to.“

Priateľka:
„Vie sa zanietať pre vec a nie vždy je to s ňou ľahké. Ale ku všetkému pristupuje pozitívne. Minule sme šli na Gay Pride. Ľudia sa s ňou chceli fotiť: „Moslimka na Gay Pride? Je to možné?“ Büsu to vôbec nevyviedlo z miery a venovala im široký úsmev.“

Neznáma:
„Nepoznám ju, ale myslím si, že ju doma vychovávajú prísne a jej otec ju núti nosiť šatku. Možno je utláčaná?“

Ty si...!

23

Ako sa správaš na večierku? Ako reaguješ počas hádky? Aký máš vzťah s rodičmi? Kto ťa pozná najlepšie? S kým si najviac rozumieš? Ako ťa vnímajú ľudia, ktorí ťa nepoznajú? Všetci ľudia, priatelia, spolužiaci, učitelia, kolegovia, si o tebe vytvárajú svoj vlastný obraz. To, ako vnímaš sám seba, nemusí byť to isté, ako ťa vidia druhí. Rôzni ľudia môžu vnímať rôzne tvoje stránky. Môžeš sa inak správať s priateľmi a inak so svojou sestrou či bratom.

Ak ťa ľudia nepoznajú, budú ťa často posudzovať na základe prvého dojmu. V jedinom okamihu môže prevážiť tvoja jediná vlastnosť. Farba pokožky, napríklad, piercing, odev alebo postoj. Na základe jedinej vlastnosti ťa zaradia. Na základe toho budú očakávať, ako sa budeš správať, aký budeš. Ako ťa vidia ostatní?

Jeho matka:
„Jim je spoločenský a rád sa smeje, no konfliktom a hádkam sa radšej vyhýba. Nemá to podľa neho význam. Ale ak sa niekomu ubližuje, Jim mu určite bude chcieť pomôcť.“

Priateľ:
„Jim je veľmi zábavný. Má úžasný zmysel pre humor a nie je jednoduché nevybuchnúť do smiechu priamo v triede.“

Neznámy:
„Aký suchár, tučné okuliare... Myslím si, že je z bohatej rodiny niekde z vidieka!“

Jim

priatelia

spisovateľa

atletičtí

rodina

Afričania

herci

Holandania

Indonézia

atletičtí

kresťania

otcovia

Michiel

„Odmalička ma fascinovalo divadlo. Odjakživa som chcel byť herec. Práca s druhými hercami vyžaduje dôveru. Potrebujete jeden druhého, aby ste podali vynikajúci výkon.“

Patrím k...

24

Keď opisuješ samého seba, volíš slová, ktoré ťa spájajú s ostatnými, so skupinou. Všetci patríme do nejakých skupín. Môžeš patriť do nejakej skupiny na základe národnosti alebo členstva v klube. Väčšinou si môžeš vybrať, kam chceš patriť, napríklad priateľov, tvoj športový klub či obľúbený futbalový klub. Skupiny, ku ktorým patríš, sa s pribúdajúcim vekom môžu meniť. Na niektorých skupinách ti záleží viac, na iných menej.

Tvoja príslušnosť k nejakej skupine, skupinová identita, zohráva dôležitú úlohu v tom, kým si. Je skvelé patriť k rôznym skupinám, najmä ak je tvoja skupina vnímaná pozitívne. Ak vám po koncerte hlasno tleskajú, zdieľaš skvelý pocit a ako skupina cítite spoločnú radosť a silu. Do akej skupiny patríš ty?

„Hra na husle je mojou najväčšou vášňou. Študujem na konzervatóriu a zbožňujem hru s ďalšími hudobníkmi. Husle mi dávajú silu.“

Kim

hustlistky

umelci

ľudia s hendikepom

Holandanky

mládež

milovníci klasickej hudby

autori príhovorov

rodina

študenti

dievčatá

priatelia

Cudzinci

Michiel

„Ako herca ma často obsadzujú do stále rovnakých úloh. Cudzinec, utečenec, ilegálny imigrant alebo niekto s chabou holandčinou. Len preto, že som čierny a sedím do predstavy o týchto rolách.“

„V niektorých prípadoch vaša farba pleti predurčuje, kým ste. A to je smutné. Každý by sa mal sám rozhodnúť, ktorá časť jeho identity je tá najdôležitejšia, tá najlepšia.“

Patíš k...

25

Nemôžeš si vybrať každú jednu skupinu do ktorej patíš. Rodinu, kde vyrastáš, národnosť, s ktorou si sa narodila, alebo či si na vozíku: nič z toho nie je tvojou vlastnou voľbou. Príslušnosť k týmto skupinám však môže byť dôležitou súčasťou tvojho ja. Alebo aj nie. Ľudia prirodzene ostatných hodnotia. Robia to automaticky. Avšak je nesprávne, ak sa na ľudí pozerajú negatívne len preto, k akej skupine patria.

Niekedy sa môže zdať, že niekto niekam patrí, ale sám to tak necíti alebo to pre neho nie je dôležité. Všetci máme nejaké predsudky, sú to predpojaté predstavy o skupine alebo niekom v nej. Predsudky sú väčšinou negatívne. Ak ťa priradia k nejakej skupine, onálepkujú ťa na základe tohto jediného kritéria. Do akých skupín by ťa zaradili iní?

„Deti v škole cítili, že k nim nepatrím a prístupovali ku mne inak, lebo som na vozíku. V puberte bolo ťažké sa s tým vyrovnáť. Takmer ma presvedčili, že som naozaj nenormálna.“

„Niektorí ľudia si myslia, že ľudia s hendikepom to nikam nedotiahnu. Že nemôžeme nič robiť a nemáme vlastné sny. Iba nás neustále lutujú.“

Kim

Ľudia s hendikepom

SUCHÁRI

DISKRIMINOVANÝ

Michiel

OČUMOVANÁ

Kim

VYLÚČENÁ

CUDZINCI

ĽUDIA S HENDIKEPOM

Kim: Očumovaná a vylúčená

„Keďže som na vozíku, ľudia na mňa často zízajú. Rozmýšľajú, či som retardovaná. Raz som si kúpila lístok do kina. Nefungoval výťah a nemala som sa ako dostať do sály. Odmietli mi vrátiť peniaze. Personál len mlčal a nič neurobil. Nakoniec ma brat vyniesol po schodoch.“

Michiel: Diskriminovaný

„Veľakrát ma neprijali do práce kvôli farbe mojej pleti a zakaždým to ťažko znášam. Bolí to a dlho sa s tým vyrovnávam. Veľmi ma to ovplyvňuje.“

Oplúťý a odstrčený

Ak ťa ostatní nejakým spôsobom negatívne zaškatulkujú, nemáš šancu ukázať svoje ďalšie stránky. Tvoj pôvod môže byť často predmetom rozhovorov, ale to ťažko zmeníš. Čo je ešte horšie, ľudia môžu mať voči tebe predsudky alebo ťa považovať za „zlého“, pretože ťa už majú zaradeného v nejakej škatulke.

Predsudky sú len myšlienky v našich hlavách. Pokiaľ ich nevyjadríme navonok, nikomu neublížia. Diskriminácia je negatívnym správaním voči určitým skupinám. S diskrimináciou sa stretávajú ľudia, ktorí vyzerajú „inak“, kvôli ich etnickému pôvodu, sexuálnej orientácii či farbe pleti. Diskrimináciou môže byť slovné napadnutie, vylúčenie alebo fyzické ublíženie ako oplútie či bitka. Už si niekoho diskriminoval? Alebo si bol obeťou diskriminácie ty?

Batja: Ublížená

„Ľudia mi málokedy otvorene povedia niečo k mojej židovskej identite. Ale médiá sú plné protizidovskej nenávisť. Beriem to veľmi osobne a vždy ma to veľmi zraní.“

Dylan: Nadávky a pluvance

„Som jednoducho zženstlý chlapec. Ľudia sa snažia ma niekam zaradiť, ale pre ľudí ako ja neexistuje žiadna škatulka. Som gay, ale nie som transgender. Niektorí ľudia sa preto cítia nevoľno, iní reagujú agresívne. Raz mi niekto napľul do tváre. Len preto, kto som. To je najhoršie. Radšej by som mal monokel. Oplútie je akoby si ani nestál za úder. Nestojíš ani za toľko námahy.“

MOSLIMSKÉ DIEVČATÁ

ÁZIJČANIA

PLUVANCE

NADÁVKY

Dylan

UBLIŽENÁ

Batja

GEJOVIA

ŽIDIA

FUTBALOVÍ VÝTRŽNÍCI

Michiel:
„V niektorých prípadoch je najlepšie to ignorovať alebo to brať s humorom.“

Kim:
„Môj hendikep je mojou súčasťou, nemôžem to zmeniť. Ale snažím sa mať pozitívny prístup. Mám svoje sny a ciele a chcem ich dosiahnuť aj napriek tomu, že som na vozíku.“

Ako sa s tým vyrovnáť...

27

Ako zvládať diskrimináciu, ak si obeťou práve ty? Reaguješ na to? Ignoruješ to? To, ako niekto vníma a reaguje na diskrimináciu, sa líši od človeka k človeku. Diskriminácia má na obeť veľký dopad. Ak ťa diskriminujú za to, že vyzeráš inak alebo máš inú sexuálnu orientáciu, je veľmi dôležité nemlčať a hovoriť o tom.

Na Slovensku, podobne ako v iných krajinách, je diskriminácia (bezdôvodné znevýhodňovanie) protizákonná. Len zlomok obetí hlási diskrimináciu na políciu. Niektorí majú obavy z dôsledkov, iní (a tých je pravdepodobne väčšina) si myslia, že tým aj tak nič nedosiahnu.

Dylan:
„Nenechám sa rozhádzať. Naozaj nenechám. Zbláznil by som sa. Nezáujíma ma, čo si o mne myslíte, prosťe to nechcem počuť.“

Batja:
„Ľudia, ktorí ponižujú a urážajú Židov, si častokrát neuvedomujú, čo znamená byť Židom. Milujem židovskú kultúru a snažím sa ju priblížiť aj mojim priateľom.“

Batja:

„Buď otvorený. Nezáleží na tom, ku komu. Ku všetkým.“

Büsra:

„Buď si vedomý svojich predsudkov a zbav sa ich! Správaj sa k ostatným ako k rovnocenným, lebo sú rovnocenní!“

Dylan:

„Každý sa môže stať obeťou nespravodlivosti. Ak spraviš to, čo iní urobili pre teba, keď si mal problémy, bude všetko v poriadku, nemyslíš?“

A čo ty?

Ako môžeš zabrániť vylúčeniu a diskriminácii? Aké predsudky máš ty? Každý z nás má nejaké predsudky. Neriaď sa nimi. Zdrž sa. Pýtaj sa! Prečo máš negatívny názor na nejakého človeka alebo skupinu? Odkiaľ to pramení? Možno si bol svedkom diskriminácie. Je veľmi dôležité obeti aspoň niečo povedať, či už počas alebo po konflikte. Nie vždy je možné postaviť sa útočníkovi. Druhým môžeš pomôcť len vtedy, ak to situácia dovoľuje a je to bezpečné.

Čo urobíš proti predsudkom a diskriminácii?

Michiel:

„Ak tu budú ľudia jeden pre druhého a budú sa počúvať, povedie to k pozitívnym zmenám. Je to o niekoho príbehu, nie o farbe jeho pokožky.“

Jim:

„Každý človek je jedinečný. Súď druhých podľa ich činov a ničoho iného.“

Kim:

„Páčilo by sa mi, keby sa ľudia nechali ostatnými prekvapiť. Rozšírili by si vlastné obzory.“